

1. PORTEFØLJE Introduktion til grundlæggende kildekritik.

I denne opgave beskriver jeg hvordan jeg i det nye Idéhistorie B vil introducere til kildekritik. Da det allerede er en integreret del af min undervisning i Teknologihistorie C, tages udgangspunkt i min hidtidige introduktion til feltet. Jeg forestiller mig ikke, at jeg i introduktionen til kildekritikken vil gribe det anderledes an, end jeg har gjort hele tiden. Det nye for mig vil derfor bestå i at jeg i højere grad vil inddrage kildekritik eksplicit i de fleste forløb, i det omfang det giver mening. Det der kan være relevant at gøre anderledes fremover hvad angår introduktionen til feltet, er udvælgelsen af kilder; f.eks. er Obama-eksemplet (se nedenfor) ved at være lidt gammelt.

Denne opgave tager derfor udgangspunkt i, hvordan jeg indtil nu i Teknologihistorie C har introduceret til kildekritik samt hvilke tanker jeg har gjort mig ved udvælgelsen af tekster.

Det kan umiddelbart fremstå som om jeg laver et isoleret forløb der ”kun” er kildekritik for kildekritikkens egen skyld, fuldstændig løsrevet fra de forløb som min undervisning ellers består af. Dette er både rigtigt og forkert.

Jeg har altid arbejdet med kronologiske forløb og ikke med temaforløb på tværs af tiden. Dette har jeg gjort fordi den begrænsede tid på et C-niveau i mine øjne gør det at vælge kronologiske forløb til den reelt eneste måde at bibringe eleverne et overblik over historiens forløb. At lave temaforløb på tværs af tidsepoker og/eller at lave kronologiske forløb hvor man springer i tiden på det hidtidige Teknologihistorie C er i mine øjne tæt på umuligt hvis man også ønsker at bibringe eleverne en forståelse for de lange linier i historien. Jeg vil mene at det i det nye Idéhistorie B alt andet lige på den ene side vil være muligt i højere grad at prioritere temaforløb på tværs af tidsepoker ganske enkelt fordi vi har dobbelt så mange timer, mens det på den anden side er blevet sværere, nu hvor forståelsen for de almenhistoriske lange linier (i læreplanen kaldet ”udviklingslinier”) er blevet en eksplicit del af kernestoffet. Mærkværdigvis er det kun blevet en del af kernestoffet, ikke af de faglige mål. Ingen, heller ikke skiftende fagkonsulenter, har kunne forklare hverken rationalet bag dette, eller de praktiske implikationer heraf for undervisningen.

Da introduktionen til kildekritikken skal ligge i begyndelsen, betyder mit kronologiske fokus, at den kommer til at ligge i forbindelse med et Oldtids- eller Middelalderforløb. Udfordringen er her at få eleverne til at se, at kildekritikken ”har noget med dem at gøre” hvad Middelalderen i deres egen forståelse jo ikke har

KRITERIER FOR UDVÆLGELSE AF KILDER

Opgaven er at få eleverne til at lære basal kildekritik og at få dem til at se at den er vigtig og relevant.

I forhold til det faglige er det i den forbindelse vigtigt at bruge eksempler der:

- 1) er illustrerende med hensyn til at vise pointen med kildekritik, dvs at man ved en nærmere granskning kan komme frem til et resultat der er mere korrekt end det som fremstår ud fra en umiddelbar betragtning.
- 2) er så entydige som muligt, dvs at det ikke er alt for åbent for fortolkning hvad den rette tolkning af kilden er.
- 3) viser dem at de, selv med en rudimentær viden om historien, ved hjælp af kildekritikken kan ræsonnere sig frem til noget der er viden¹.

I forhold til det didaktiske/pædagogiske er der for at fange deres interesse valgt:

- 4) såvel middelalderlige som tæt-på-nutidige kilder
- 5) kilder der er overraskende, ved at give en aha-oplevelse af at noget som de troede ikke var interessant fordi det lyder kedeligt på det teoretiske plan, viser sig at være det når det anvendes konkret på en vigtig og/eller interessant problemstilling.
- 6) kilder der er vigtige i nutiden, dvs som ”kan bruges” til andet og mere end at kvalificere/nuancere noget der ”kun har historisk interesse” eller er ”water under the bridge” , hvilket kan være en udfordring når der er tale om ethistoriefag².

Det er sin sag at finde eksempler der er fuldt dækkende for alle krav man stiller, men det er heller ikke nødvendigt; man kan stykke det sammen gennem en række forskellige kilder, og derigennem belyse forskellige forhold.

Jeg har gennem årene overvejet forskellige kilder til brug ved den første øvelse efter elevernes introduktion til kildekritikken og dens begreber. Nogle kilder er forkastet på forhånd, andre prøvet af og fundet mindre gode og andre fundet gode og anvendelige ud fra et eller flere af ovenstående punkter.

¹ Simonsen vil protestere over ordet ”korrekt” ”rette” og ”viden”, men eleverne skal lære kildekritik, ikke metarefleksion over kildekritik. Man skal krybe før man kan gå. I øvrigt mener jeg at Simonsen fejllæser Erslev.

² Samtidig med at det af didaktiske grunde bør være eksempler med emner der er umiddelbart interessante for nutiden, må det ikke blive præsistentistisk. Der er således ingen rent historiefaglige grunde til at emnet skal være interessant og/eller vigtigt i dag.

VALGTE (OG FRAVALGTE) KILDER

□ Konstantins Gavebrev³:

FORDELE: kilden er et beviseligt falsum
beviserne er meget illustrative (anakronistisk sprogbrug)
motivet for forfalskningen er tydeligt når man ser på cui bono

ULEMPER: skal læses i oversættelse da originalen er på latin
skal læses i uddrag da den er lang
man kan forholde sig til at anakronistisk sprogbrug er et bevis for at den er falsk
når man får det fortalt, men man kan ikke selv efterprøve det når man hverken
er latinkyndig eller sproghistorisk kyndig
Der er ikke førstehåndskilder til modbeviserne; der er kun beretninger om dem
Eleverne kan ikke umiddelbart forholde sig til problemstillingen

ANVENDELIGHED: mindre velegnet, dog kan man diskutere virkningshistorie mere generelt ud
fra den

□ Scavenius' erklæring 8. juli 1940⁴ [” Ved de store, tyske Sejre, der har slaaet Verden med Forbavselse og Beundring..”] præsenteret for eleverne anonymt og udateret på papir.

FORDELE: Emnet besættelsen/2. Verdenskrig er generelt af stor interesse for eleverne,
særligt drengene
Eleverne kan, uden andet end et ganske overfladisk kendskab til Besættelsen/
2. Verdenskrig, alene ud fra kilden selv, ræsonnere sig frem til hvad der er tale
om i kilden; hvem der er afsender, modtager(e), hvad motivet er, herunder at
den kan læses for pålydende eller mellem linierne. Kan også tidsfæstes ud fra
f.eks å/aa

ULEMPER: i mine øjne er der ingen

ANVENDELIGHED: meget velegnet

□ Disputten om Obamas fødselsattest:

Kilder: Fødselsattest USA⁵

Fødselsattest Kenya⁶:

Israelsk nationalkonservativ avisartikel 2011⁷

³ På dansk i uddrag: <http://historiskmetode.hansreitzel.dk/Slutning.aspx>.

På engelsk: https://en.wikisource.org/wiki/Select_Historical_Documents_of_the_Middle_Ages/Book_III/The_Donation_of_Constantine

⁴ http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/erik-scavenius-ved-tiltraedelsen-som-udenrigsminister-8-juli-1940/?no_cache=1

⁵ http://www.usatoday.com/news/washington/2011-05-13-obama-birth-certificate_n.htm

⁶ <http://www.freedomforallseasons.org/Obamanations/Obama-Kenya-Birth-Certifica.jpg>

⁷ <http://www.israelnationalnews.com/Blogs/Message.aspx/3074>

Britisk newsreel fra Kenya 1964⁸

USA's forfatning⁹

Leksikonopslag om Kenya¹⁰

- FORDELE:** Emnets relevans er tydelig for enhver
Det er tydeligt, at der er store interesser på spil; alle kilder skal nærtjekkes for tendens og afsender.
eleven skal både forholde sig til hvad der foregik i 1961 og hvad der foregik i 2008.
Man kan ikke bare se på at forfalskningen er en forfalskning, men også på cui bono
- ULEMPER:** sagen er ni år gammel og uden nyhedens interesse. Den fik dog en lille genopliven i præsidentvalgkampen i 2016 idet Trump havde en stor rolle i debatten i 2008 som en af dem der krævede at Obama fremlagde sin fødselsattest.
- ANVENDELIGHED:** meget velegnet af faglige grunde; på grund af alder er anvendeligheden pædagogisk/didaktisk set faldende år for år.

FØRLØBSPLAN: 3 lektioner à 60 minutter:

	Lektie	Lektionens indhold
1. lektion	læs oplægget om kildekritik hjemmefra [bilag 1]	(sidste fem minutter af den foregående time: tankeskrivning over spørgsmålet: Hvad er en kilde?) Fælles gennemgang på klassen af de enkelte fagtermer i kildekritikken: primærkilde, sekundærkilde, førstehåndskilde, andenhåndskilde, tendens, beretninger, levn, fremstillinger etc. Eleverne bliver bedt om at komme med konkrete eksempler på begreberne. Det diskuteres hvorfor man har valgt metaforen ”kilde” for kildebegrebet (mange kilder små gør en stor å, men også at kilder som regel er rene ved udspringet og forurenes længere nede) Jeg trækker paralleller til retssager, hvor der også skal skelnes mellem første- og andenhandsvidner, ekspertvidner, beretninger, tendens der kan gøre en kilde så tendentiøs at den må forkastes som beretning og kun kan bruges som levn (vidnet der har særlige sym-/anti-patier for anklagede/sagsøgte kan ikke tillægges sandhedsværdi om det hændte, f.eks. er offeret i en straffesag (vold/voldtægt etc. juridisk set ”bare” et vidne på lige fod med andre vidner)

⁸ <http://www.britishpathe.com/video/kenya-becomes-republic>

⁹ http://www.archives.gov/exhibits/charters/constitution_transcript.html

¹⁰ [denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Afrika/Ostafrikas_historie/Kenya_\(Historie\)](http://denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Afrika/Ostafrikas_historie/Kenya_(Historie))

		<p>De fleste klasser har i Samfundsfag C i 1.g set TV-dokumentarprogrammet "Med døden til følge" der følger en drabssag¹¹, så der er noget konkret at sammenligne med.</p> <p>Vi arbejder med Scavenius-kilden. Det er en vigtig pointe, at eleverne IKKE får at vide hvad det er for en kilde og hvem forfatteren er. De skal også lægge deres computere væk så de ikke søger på tekststrengene.</p> <p>De skal selv komme frem til at kunne besvare de ni spørgsmål til teksten. Det kan de uden større problemer. Nogle skal hjælpes lidt mere på vej af mig (eller kammeraten) end andre, men stort set alle kommer frem til et godt resultat.</p>
2. lektion	læse oplægget igen	<p>Vi arbejder med Obamas fødselsattest.</p> <p>Eleverne præsenteres for de to fødselsattester og oplyses om at den ene beviseligt er et falsum. De får oplyst at de kan afklare det udelukkende ud fra de øvrige givne kilder. (Udstedt på blanket fra <u>Republikken Kenya</u> et år før Kenya blev republik)</p> <p>Efter at de har løst opgaven diskuterer vi hver af de fem kilder idet de repræsenterer forskellige kildetyper og idet de mht. til tendens viser både det neutrale og det virkelige tendentiøse. Ud over at de får læst en lille bitte smule om kolonihistorie får de med eksemplet set med egne øjne at historien ikke er uskyldig, men også kan bruges og faktisk bruges i politiske magtkampe.</p> <p>OPSAMLING: hvad har vi lært.</p>
3. lektion		<p>Kildekritikforløbet ligger i forbindelse med Middelalderforløbet.</p> <p>Vi læser uddrag af munken Walter Henley: "Om at drive landbrug"¹²</p> <p>Vi læser den "bare" som tekst, men laver også kildekritik på den.</p> <p>Her diskuteres hvor langt man kan gå i sine tolkninger, dvs hvor går grænsen mellem gode fortolkninger og overfortolkninger.</p> <p>Når Henley i pkt 30 skriver: " Du ved, at der i et år er 52 uger; tag nu otte af disse uger bort til helligdage og andre af den slags forstyrrelser, og så bliver der 44 uger tilbage til at arbejde i." , hvad skal man så lægge i "forstyrrelser".</p> <p>Det kan læses blot som "afbræk i arbejdet" men kan også tolkes om om at han mener at religion er fup og at han kun har valgt klosterlivet som en karrieremulighed. Dette sidste er en mulig tolkning men vil af mange sikkert ses som en overfortolkning. Dermed kan man også diskutere, den udbredte tilbøjelighed til overfortolkning når kildematerialet er tyndt, hvilket netop ofte kan være et problem i middelalder- og oldtidshistorie, men også i forhistorien, etnologien og deep history.</p>

¹¹ <https://www.youtube.com/watch?v=GuqIqX-ub54>

¹² Keld Nielsen, Henry Nielsen, Hans Siggaard (red.): Kildesamling til skruen uden ende, Kbh. 1991 p 6-7

2. PORTEFØLJE ”Grønlænderen”

Billede redigeret ud - EMU

Maleri¹³

Denne cases emne er ”Det officielle Danmarks syn på ”grønlænderen” i midten af 20. årh.” udtrykt gennem Danmarks politik for Grønlands udvikling eller mangel på samme, belyst gennem ledende embedsmænds personlige holdninger. USA’s syn på ”grønlænderen”/ ”eskimoen” inddrages i forbindelse med forhandlingerne om base-betingelser.

IDÉHISTORISK PERSPEKTIV:

Jeg tager teoretisk udgangspunkt i ”Antropologens idéhistorie”¹⁴ som redegør for forskellige epokers syn på og sprogbrug i beskrivelsen af ”den fremmede”, fra Antikkens ”Barbaren”, over Middelalderens ”Hedningen”, Renæssancens/Oplysningstidens ”Den Vilde” og Romantikkens ”Naturfolk” til Modernitetens ”Den Primitive”.¹⁵

¹³ W. Glud

¹⁴ Ole Høiris: Antropologiens idéhistorie. 2500 års konstruktion af os selv og de fremmede. Aarhus, Aarhus Universitetsforlag, 2010. særligt pp33-38

¹⁵ se Bilag 2

Epokenes forskellige diskurser afspejler en forskellig teoretisk fundering af begreberne; i Antikken, Renæssancen og Oplysningstiden defineres den fremmede op i mod (fraværet af) Fornuften, i Middelalderen (fraværet af) den sande kristne tro, i Romantikken (fraværet af) Ånd og dannelse og i Moderniteten (fraværet af) evnen til fremskridt.

I alle epokerne har man dog en ambivalent omgang med begreberne idet de findes i såvel en positiv som en negativ figur¹⁶. Den fremmede står på én og samme gang for alt det dårlige som vi har hævet os over, og samtidigt for alt det gode som vi har tabt og glemt. Eksempelvis opstår der i Renæssancen/ Oplysningstiden ved siden af det negative begreb ”Den Vilde” begrebet ”Den Ædle Vilde”, der dækker over en figur som besidder en højere grad af naturlighed og er lykkelig fri for civilisationens bagside, der har konnotationer som svaghed, sygelighed og vellevned. Fremtidstroen, der bygger på en lineær tidsopfattelse har således en negativ følgesvend i forfaldstanken, og dermed kan ”den fremmede” også forbindes med noget positivt, her som ”Den Ædle Vilde”. Lignende dobbeltforståelser findes også i de andre epoker.

Det er disse begreber i deres tidsbundethed jeg ønsker at anvende på ”grønlænderen” i midten af 20. årh. (ca. 1930-60’erne)

Som kilde er valgt Eske Brun¹⁷. Han besad fra 1930’erne til 60’erne en række forskellige poster som bl.a. Landsfoged i hhv Nordgrønland og Sydgrønland og Departementschef i Grønlandsministeriet og var dermed en af de ledende danske embedsmænd ift. Grønland under 2. Verdenskrig, i 1953 da Grønland kom under Grundloven og i moderniseringsperioden i 1950-60’erne. Bogen er erindringer, men indeholder også samtidige dokumenter.

Brun står for et opgør med den hidtidig fremherskende danske praksis om total isolation fra omverdenen og fremskridtet, til fordel for en åbningspolitik for omverdenen og fremskridtet gennemført i små skridt for at grønslænderne kan følge mentalt med, dvs. med udgangspunkt i et dobbelt modernitetssyn hvor de både skal have modernitetens gaver og skånes for dens svøber. Over for Brun kan sættes en tekst der udtrykker den hidtidige praksis, jeg ved endnu ikke hvilken, evt en tekst af en forgænger. Denne vil vise om den gamle praksis bygger på oplysningstidens ædle-vilde-syn eller romantikkens naturfolkssyn.

Der kunne også inddrages et dokument fra et møde hvor en dansk embedsmand (Brun?) i uforståelige vendinger gør en amerikansk base-commander opmærksom på at der ifølge baseaftalerne ikke må være nogen som helst kontakt mellem amerikanere og lokalbefolkningen (ud fra et beskyttelsesperspektiv, måske den ædle vilde der ikke skal lokkes af civilisationens skyggesider, eller den paternalistiske landsfoged-far der

¹⁶ op. cit. p 36 um

¹⁷ Eske Brun: Mit Grønlandsliv. Erindringer af Eske Brun København, Gyldendal, 1985

passer på sine børn, læs sine døtres dyd). Base-commanderen på den anden side står uforstående overfor at der ikke kan etableres bordeller til hans ”drenge”. Dermed kan inddrages, at grønlænderen ikke bare skulle beskyttes mod ”den hvide mand” generelt men af danskeren mod amerikaneren.¹⁸

Fra 50’erne er debatten om der skal moderniseres og åbnes for omverdenen og markedsøkonomien for fuld skrue (Hedtoft) eller om der stadig skal beskyttes. Her følger positionerne ikke en dansk/grønlandsk brudlinie; denne går på tværs af nationaliteten.

At den teoretiske tekst er antropologisk, kræver en diskussion af dens metode op mod de idéhistoriske teoretikere. Antropologien har også forskellige skoler, så man kan ikke bare diskutere antropologi som sådan op mod idéhistorie som sådan.

Antropologien (bortset fra den medicinske) og idéhistorien har begge studiet af mening og meningskabelse i deres kulturelle kontekst som område. Der er dog alligevel forskelle.

Antropologien fokuserer primært på andre(s), traditionelt oftest ”primitive” kulturer og arbejder dermed primært tværkulturelt. Dette vil ofte være samtidige kulturer, dvs synkront; her er metoden oftest deltagerobservation ved feltarbejde. Hvis man arbejder med historiske kulturer, dvs diakront vil metoden ofte være analyse af rejsebeskrivelser. Her kommer der dog den dobbelthed ind, at man står med to analyseobjekter, to anderledesheder, nemlig den fremmede kultur der berettes om i kilden, og kildens forfatter, der også skal læses i sin tidsmæssige og kulturelle kontekst, og dermed ligger som et filter mellem antropologen og den fremmede kultur. For såvel Høiris’ tekst som min problemstilling lettes opgaven dog af at studieobjektet faktisk ikke er den fremmede kultur, men vesterlændingens syn på den fremmede kultur og den deraf udledte politik.

Heroverfor står idéhistorie, der primært fokuserer på andre tidsepoker og dermed oftest sammenligner diakront. Forskellen vil jeg belyse ved at redegøre for hvordan hhv. Genealogisk intellektuel historie (Foucault) og Begrebshistorie (Kosselleck) vil gå til min problemstilling.

Foucault:

Foucault ser på praksisser. Dermed er det ikke tanker/ideerne i kilden der er det interessante i sig selv. Disse er hvis man ser på dem isoleret, udtryk for nogle strukturer, der i sig selv redegør for og forklarer et system, men som er ude af stand til at forklare forandring. Det der kan forklare forandringer er derfor

¹⁸ Refereret fra hukommelsen, kilde ikke genfundet

handlinger på baggrund af tankerne hos kildens forfatter, og ikke tankerne i kilden selv. Subjektet er ikke ideen, men den der handler ud fra den, som regel forfatteren.

Derfor beskæftiger Foucault sig med ordet ”regering” ikke i betydningen ”Regeringen”, der jo bare er en struktur og ikke en handling, men snarere i betydningen ”regeren”, som er en handling. Den konge der sidder på sin trone, men også på sine hænder, regerer jo uden at regere.

I forhold til Grønland kan man bruge denne skelnen til at se nærmere på Eske Brun, som netop handle-regerede Grønland dels fordi han (og andre) nægtede at tage i mod ordrer fra København under 2. verdenskrig, dels fordi der i det hele taget lå meget vide beføjelser til at træffe afgørelser på egen hånd i landsfoged-embedet. Fordi han var en handlingens mand der gik til kanten af reglerne regerede han og ændrede Grønland^{19 20}.

Kosselleck:

Begreber skal ses i deres historiske kontekst og ikke a-historisk, modsat f.eks. socialhistorikere, der læser den nutidige betydning af begreberne ind i tekster uanset alder, eller bruger analytiske kategorier der end ikke eksisterede på den tid som de anvendes på. At det er de store og vigtige begreber (K. skelner mellem ord og begreber) som ”klasse”, ”stat”, ”demokrati”, ”borger” etc. der tales om gør det kun værre. Ifm Grønland kan denne tilgang benyttes ved at se nærmere på begrebet ”koloni”²¹, der har betydet noget forskelligt gennem tiden, men også noget forskelligt på Grønland, De Dansk Vestindiske Øer, Guldkysten, Trankebar, Frederiksnagore og Nikobarerne.²² ”Koloni” betød således end ikke engang det samme synkront²³.

TEKNOLOGIHISTORISK PERSPEKTIV:

Jeg tager udgangspunkt i ANT, aktør-netværk-teori. I ANT er intet håndgribeligt eller noget i sig selv, kun i kraft af de netværk det indgår i, og alting er i sig selv kun et netværk. Intet har dermed en kerne, et iboende jeg, eller andet der gør det uafhængigt af de(n) kontekst(er) som det indgår i. De andre forhold i konteksten har igen sin egen kontekst, der igen inddrager nye forhold der igen har en kontekst.

¹⁹ Om årsagen til at søge embedet skriver han: ”En administrationsform der var præget af personlig indsats af pragmatisk karakter mere end af opgravning af regler og fortilfælde. Som krævede frem for alt, at man bedømte hver enkelt ”sag” efter dens praktiske indhold og traf en helst hurtig afgørelse alene på dette grundlag. En afgørelse, som selvfølgelig helst skulle være rigtig, men frem for alt en afgørelse”. op. cit. p 9.

²⁰ Som eksempel besluttede de to landsfogeder for Syd- og Nord-grønland egenhændigt at sammenlægge de to folkevalgte Landsråd til ét der kunne tale på befolkningens vegne under krigen.

²¹ For en umiddelbar betragtning kunne ”grønlænder” være mere oplagt, men da betydningen af dette er ret entydigt over tid (om end synet på og konnotationerne til ”grønlænder” ikke har været det) bliver det uinteressant, ligesom det dermed er et ”ord” og ikke et ”begreb”

²² Bregnsbo og Jensen: ”Det danske Imperium. Storhed og fald. København, Aschehoug 2005, særligt pp 202ff. Hertil kom at bi-landene Island og Færøerne ikke havde status som kolonier. Til trods herfor omtales vi i dag som kolonimagter dér.

²³ Se også diskussionen om historiebrug i 3. portefølje.

Her ligger både en lighed med og en forskel fra begrebshistorien. Lighed: ligger i at alting skal forstås i en kontekst, alle begreber/aktører er flertydige. Forskel: Hvor Begrebshistorie vil se på begrebets forskellige betydninger gennem tiden (og her er betydningen tilmed flertydig selv i hver tidsperiode), vil ANT ikke nødvendigvis inddrage tidsperspektivet. Her vil man fokusere på at kortlægge så meget af det omliggende netværk som muligt; en næsten umulig opgave da alting i sidste ende er i netværk med hinanden.

Hvad er det der gør at laks eller grønlandere har en sammenhængskraft når nu de i "virkeligheden" bare er netværk? Det er sådant set bare at de giver mening for os som kategori.

Hvis vi laver en ANT-analyse af "grønlanderen" forstået som "Det officielle Danmarks billede af grønlanderen i midten af det 20. årh.", hvilke bestanddele kan vi så dekonstruere ham i? :

eskimoen

ham der sandsynligvis har dansk/islandsk/færøsk/norsk/hollandsk blod i årenerne

hende

naturens glade søn

undersåttten

den lille dreng på Th. Staunings skød

den der skal inddrages i beslutningerne

fangeren

fiskeren

lønarbejderen

ham der får langt mindre i løn end danskeren

animisten

carnivoren

indhandleren hhv. udhandleren hos Den Kgl. Grønlandske Handel

dvs naturalieøkonomen i pengeøkonomien

ham der køber alkohol, sukker, hvedebrød

ham der indtager alt for meget alkohol, sukker, hvedebrød

ham hvis sprog ikke egner sig til abstrakt tænkning og videre uddannelse

ham hvis hjerne egner sig til abstrakt tænkning og videre uddannelse

ham der til abstrakt tænkning og videre uddannelse vil være nødt til at lære sig dansk

For hver af disse fremtrædelsesformer for "grønlanderen" skal/kan igen fastlægges et netværk som er relevant herfor. Eksempelvis indgår "fangeren" i netværk med sælen, kajakken, konen der skal partere sælen ved hjemkomsten, havet, isen, evt. Den Kgl. Grønland. Handel etc.

Og hvad kan vi så bruge alle disse bestanddele til? Til at bevidstgøre os om hvordan vores aktør hele tiden genskabes og vedligeholdes og delvist fastholdes af os gennem hverdagsomgangen med ham/den. Fordi vi hele tiden genskaber ikke bare det som vi kigger på, men også hvad dette noget ér, så vil vi kun blive klogere på denne proces hvis vi bliver refleksive over den, og det bliver vi netop gennem dekonstruktionen.

Hermed har vi parallelt med Foucault en mulighed for at beskrive skiftet fra statisk struktur til praksishandlen. Ved at erfare, at strukturen kun er som strukturen er, fordi vi hver dag genskaber den gennem vores hidtil ureflekterede praksis.

3. PORTEFØLJE De første grønlændere

Denne 3. porteføljeopgaves emne er en case til undervisningsbrug om menneskets tidligste fortid i Grønland, fra de første palæo-eskimoers landgang ved ”Porten til Grønland” ved Nares-strædet ca. 2400 f. Kr. og frem til nordboernes forsvinden fra landet i 1400-tallet; tidspunktet, hvor den inuittiske (neo-eskimoiske) befolkning som vi i dag kalder grønlændere for første gang var eneste befolkning i landet.²⁴

Perioden dækker ca. 2800 år, hvortil der kun findes skriftlige kilder til de sidste ca. 500, endda primært om nordboerne, da disse er forfatterne. Inuit- og Dorset-befolkningerne er dermed kun beskrevet skriftligt i samtiden af nordboerne og kun i det omfang der har været kontakt. De kan derfor primært, ligesom de tidligere palæo-eskimoiske kulturer Independence I, Saqqaq og Independence II, beskrives og tolkes ved hjælp af arkæologiske, etnografiske og naturvidenskabelige metoder og disses og Deep Historys perspektiver.

Det overordnede formål med casen er, udover at lære noget om det tidlige Grønland, dels at påvise at man ved at inddrage ”ikke-historisk tid” for Grønland vedkommende paradoksalt nok ikke (kun) trækker de meget lange linier, men (også) påviser at Grønlands fortid er en lang række af kulturelle brud.

Opgaven er opstillet som en lektionsplan fulgt af min diskussion af relevante problemstillinger i den orden som jeg vil præsentere dem for eleverne:

²⁴ se Bilag 3

Lektion	Indhold	Lektie	Materiale i lektionen
1.	<p>Introduktion til casen: Appetitvækker:</p> <p>1 Mumierne fra Qilakitsoq</p> <p>2 Inuiternes ”Tunit”-sagn</p> <p>3 Nordboernes ankomst til Grønland</p>	ingen	<p>Grønlands Nationalmuseums introduktion af mumierne²⁵:</p> <p>genfortælling af sagnet²⁶</p> <p>ad 3 Uddrag af de islandske sagaer Íslendingabók, Landnámabók og/eller Grænlandinga saga²⁷</p>
2. + 3.	<p>Oversigt over de skiftende kulturers kronologi og geografiske udbredelse, herunder metoder anvendt under opdagelsen af disse. Sammenligning af kronologierne i kulturernes kommen og forsvinden med klimaskiftene</p>	Uddrag af Gulløv kap 2 ²⁸ , om den første indvandring af Independence-I-kulturen	lektieteksten og historiske klimadata ²⁹
4.	Genetikken som ny kilde til viden.	<p>Artikel videnskab.dk 11. feb. 2010: Inuk har fået ansigt³⁰</p> <p>Artikel Berlingske.dk 28. aug 2014: Hemmeligheden bag Grønlands urfolk.³¹</p>	lektieteksterne
5.	Historiebrugen i dag	<p>Kronik POLITIKEN 23. okt 2017 af Th. Kjærsgaard. Suspendér selvstyret i Grønland.</p> <p>Gense youtube om mumierne</p>	lektieteksterne

²⁵ <http://da.nka.gl/museet/udstillinger/nye-mennesker-thulekulturen/qilakitsormiut/> med film-link

²⁶ ud fra Gulløv, Hans Christian (red.): Grønlands Forhistorie, København 2004, p 213

²⁷ alle: www.heimskringla.no

²⁸ op. cit. pp 37-64

²⁹ Datasæt fra Centre for Ice and Climate ved NBI, KU: <http://www.gfy.ku.dk/~www-glac/data/ddjtemp.txt>

³⁰ <https://videnskab.dk/kultur-samfund/inuk-har-faet-ansigt>

³¹ <https://www.b.dk/viden/hemmeligheden-bag-groenlands-urfolk>

I 1. lektion er det vigtigste mål didaktisk: at fange eleverne for emnet. Hertil bruges de ikoniske Qilakitsoq-mumier fra ca. 1475. Seks fortids-grønlændere ligger helt konkret åbne for elevens egen umiddelbare tolkning.

Dertil sagnet om Tunit, der omhandler inuitternes forfædres møde med et andet arktisk folk der var fysisk større og stærkere end inuit, men som det alligevel lykkedes at få til at forsvinde efter at man havde taget deres kvinder. (kan læses som parallel til historien om David og Goliath)

Til sidst læses historien om Erik den Rødes landnam.

Desuden tjener kilderne også til at belyse forskellige kildetyper: artefakter(levn), mundtligt overleverede sagn(beretninger) og skriftlige kilder (beretninger) der dog også bygger på mundtlige beretninger idet de er nedskrevet i 1200-tallet men foregår i 980'erne.

Kildeværdien af de mundtlige og skriftlige kilder diskuteres med eleverne, herunder om man, som forskere gør, ved sammenstilling af myterne og de arkæologiske fund kan konkludere at Tunit er lig Dorset-kulturen. Dette modsiges af genetikken der afviser et slægtskab, se nedenfor. Skal man så afvise at Tunit kan være Dorset eller kan det muligvis forklares som ”locker room talk” der er blevet til ”urban legend”?

I 2. og 3. lektion studeres den første palæo-eskimoiske kultur Independence I fra ca. 2400-2000 f.Kr. Fra denne kultur findes kun levn i form af boliger, der består af teltringe (stencirkler der har holdt teltdugen) med et ildsted i midten, stenredskaber, synåle og dyreknogler fra maden. Der er ingen spor af grave, menneskeknogler, beklædning, transportmidler, smykker eller noget der tolkes som religiøse symboler. Efter gennemgang af teksten diskuteres med eleverne hvad man kan sige om en kultur der har efterladt sig så få spor. Mine umiddelbare betragtninger er følgende:

Fund (der kildekritisk set er levn) er i og for sig objektive (om end de skal tolkes hvis de er af dårlig materiel kvalitet), og de kan ved hjælp af naturvidenskaben (C-14, dendrokronologi, dna-analyse, strontiumisotop-analyse af tænder etc.) give nogle ret sikre svar på nogle objektive omstændigheder³², men kan ret beset kun udsige hvad folk foretog sig, og ikke hvad de tænkte. Vi kan dermed ikke fastslå fundenes kulturelle betydning og kontekst ud fra fundene selv. De er ganske enkelt taget ud af sammenhæng. I sådanne situationer står man med forskellige muligheder, der alle er typiske for den etnologisk/kulturanthropologisk metode. Disse er ikke forkerte men har sine begrænsninger:

- 1) ”Det hvorom man ikke kan tale må man tie”. Anerkende at man ikke ved det og nøjes med at beskrive artefakter og fysiske leveforhold, som klima, vandstand og estimerer af dyrebestande ud fra knoglefund både på bopladser og i naturen.
- 2) parallelisere diakront ud fra viden fra senere, måske endda nutidige, beskrevne perioder. F.eks. beskriver Gulløv i det efterfølgende kapitel om Saqqaq-kulturen det religiøse liv ved at parallelisere til den flere hundrede år yngre Inuit-kultur på basis af nogle lignende udsmykninger på de to kulturers harpunhoveder.³³ Kan vi ud fra de samme prædikestole og altertavler slutte os til danskernes syn på kristendommen i 1717 ud fra viden om deres syn i 2017?
- 3) parallelisere fra ”sammenlignelige” konkrete fund. Ja, men de er kun sammenlignelige fordi vi har erklæret dem det. Sammenligneligheden vil sandsynligvis bygge på en lignende materiel basis og dermed et materialistisk syn som måske/måske ikke er rigtigt. Når den givne kultur kun kan betragtes udefra vil der også blive tale om en behavioristisk tolkning.

³² Ligesom arkæologien samarbejder tæt med naturvidenskaben er muligheden oplagt for at lave dette forløb tværfagligt med fysik og/eller biologi/bioteknologi.

³³ op. cit. pp 87-88

- 4) Parallelisere til andre samtidige "sammenlignelige" velbeskrevne kulturer. Samme problemstilling.
- 5) Indplacere fundene i allerede definerede faste typologier (f.eks. jæger/samler, stenalder, bronzealder, jernalder, hvor man har en vis viden om kulturen. Samme problemstilling igen. Her er desuden det problem at disse kategorier er opstillet i en europæisk-mellemøstlig kontekst, og ved at overføre dem forholdsvis uændret, åbner man op for en kritik der er parallel med begrebshistoriens kritik af socialhistorien for at operere med almengyldige begreber. Gulløv tager f.eks. for givet, at der er en skarp kønsopdeling i arbejdsopgaverne i alle kulturerne og i nogle af dem også i boligen, med henvisning til at det er jæger/samlersamfund, men det kan ret beset ikke vides om arbejdsdelingen var total i alle j/s-kulturer til alle tider.³⁴

For at tydeliggøre for eleverne at man ikke kan slutte fra genstand til betydning kan gives eksempler fra deres eget liv: cykler er i DK, NL og Kina er transportmidler, hvor det i de mange andre lande er "recreational vehicles"; myndighedernes overvågning af borgerne ses af nogle som en privatlivskrænkelser, af andre som legitim terrorforebyggelse.

Derefter redegøres for eleverne ganske kort af mig for de øvrige kulturer, se bilag 3. For de palæo-eskimoiske og tidlige Thule gør sig lignende betragtninger om fund-tolkninger sig gældende om end materialet er bredere, f.eks. fund af beklædning.

Klimaets betydning for forståelsen af Grønlands skiftende bosættelsesmønstre belyses derefter for eleverne på to måder:

- 1) Vi diskuterer indledningen af Kapitel 2 i Gulløv hvor det beskrives hvordan man i 1940'erne opdagede, at fundene ved Independence-fjorden udgjorde to forskellige kulturer med 1500 års adskillelse, ved at se på bopladsernes og drivtømmerets placering i landskabet hhv. 11-21 og 4-7 meter over havet hvorefter tolkedes at der var sket en landhævning. Arkæologerne skal have omtalt

³⁴ ibid. f.eks. p 91

de ”hylder” som bopladserne lå på ”som et historisk kartotekssystem”.³⁵ Aldersforskellen blev senere påvist ved C-14-analyser.

2) Landhævning/-sænkning følger af istryk der igen følger af temperaturer. Eleverne sættes nu til at lave en temperaturkurve på baggrund af iskerneboringsdata fra Niels Bohr Institutet, der dækker 32500 år tilbage. Denne kurve sættes ind på en tidslinie sammen med de forskellige kulturers levetid på Grønland, og der ses en tydelig sammenhæng, om end ikke fuldstændig korelation. Eleverne skal lave den selv for at fåaha-oplevelsen.

4. lektion Indtil nu har vi benyttet metoder er falder inden for et ”traditionelt” arkæologisk/etnologisk perspektiv. Vi inddrager nu de nye muligheder som genetikken tilbyder. Jeg har bevidst valgt ikke at inddrage de hhv. supplerende tolkninger og påkrævede omfortolkninger som denne åbner op for før nu, og således ikke præsentere den nyeste ”gængse sandhed” for eleverne som sandheden. Dette netop for at vise hvordan ny viden kan omstyrte gamle sandheder.

Vi ser hvordan et enkelt hår fra en Saqqaq-person kan tegne en total fysisk profil af en mand meget detaljeret.

Vi ser hvordan DNA-studier afviser enhver etnisk sammenhæng mellem palæo- og neo-eskimoer og dermed myten om at Inuit tog Tunits kvinder³⁶ og diskuterer hvordan den nye viden ikke beviser en bestemt tolkning (ny eller gammel) men dog kan falsificere noget eksisterende hypoteser. Herunder inddrages magtkampene og brødnid mellem fag og discipliner.

5. lektion Man har siden 40’erne vidst at Grønland gennem tiden har været befolket af forskellige kulturer der er kommet og gået, og er over årene også kommet frem til at dette har en vis sammenhæng med klimaet, men det er nyt at man nu er ude over spekulationerne om hvem de ældre kulturer var idet de IKKE er beslægtet med nutidens inuit-grønlændere. Det åbner det perspektiv at diskussionen om hvem der er Grønland oprindelige befolkning, og om inuit dermed er et ”Oprindeligt folk” i folke- og statsretlig henseende, nu kan vendes helt på hovedet. Fhv. Lektor i

³⁵ ibid. p37-38

³⁶ Det mitrokondielle DNA nedarves kun fra moderen

Historie ved Grønlands Universitet Th. Kjærgaard argumenterer dels for at danskerne i kraft af rødderne tilbage til nordboerne kan påberåbe sig oprindeligheden i ligeså høj grad som inuit, dels for at de palæo-eskimoiske kulturer ikke var økologisk og økonomisk bæredygtige i modsætning til nordboerne.

Herover kan stilles officiel grønlandsk historiefremstilling. I teksten fra Grønlands Nationalmuseum tegnes gennem religionen et billede af kontinuitet mellem mumierne og nutidens grønlændere, og en konflikt til danskerne, hvilket også ses i filmklippet hvor al skiltning er på grønlandsk og engelsk men ikke dansk.

Eleverne kan herigennem se at man fra både dansk og grønlandsk side bruger Grønlands tidligste historie i de identitetspolitiske og øvrige politiske kampe. Fortiden er dermed i høj grad tilstede i nutiden.

DE FIRE SEMINARER

3. portefølje og dermed 4. seminar knytter an:

til 1. seminar ved at diskutere kildegrundlaget for den ældste tid, der ikke er skriftligt og må bedømmes anderledes end skriftlige kilder fra historisk tid, og ved at inddrage historiebrugen af af den dybe historie.

til 2. seminar ved at en skriftløs kulturs kilder er artefakter, der for mere end en internalistisk analyse må bringes i spil med mennesket, landskabet, andre artefakter og naturgivne materialer, hvilket med fordel kunne gøres i form af en ANT- eller anden teknologihistorisk analyse.

til 3. seminar ved at megen af den kritik, der kan rettes mod arkæologien og/eller antropologien (der oftest har en strukturalistisk og behavioristisk tilgang) har paralleller til begrebshistoriens kritik af socialhistorien for at være for generaliserende og arbejde med almengyldige begreber.